

**VALTIOVARAINVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 16/2001 vp**

**Hallituksen esitys laiksi korkeakoululaitoksen
kehittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Sivistysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä huhtikuuta lähettäessään hallituksen esityksen laiksi korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta (HE 30/2001 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sivistysvaliokuntaan samalla määrännyt, että valtiovarainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto sivistysvaliokunnalle.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostossa.

Asiantuntijat

Sivistys- ja tiedejaostossa ovat olleet kuultavina
- johtaja Markku Mattila ja yli-insinööri Ilkka Väänänen, opetusministeriö

- valtiosihteeri Raimo Sailas, valtiovarainministeriö
- rehtori Keijo Virtanen, Turun yliopisto
- dekaani Ilkka Savijärvi, Joensuun yliopisto, humanistinen tiedekunta
- dekaani Reijo Raivola, Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta
- puheenjohtaja Paavo Uronen, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto
- johtaja Erkki Aho, Senaatti-kiinteistöt
- puheenjohtaja, professori Juhani Keinonen, Professoriliitto
- toiminnanjohtaja Klaus Sundbäck, Tieteentekijöiden liitto TTL
- koulutuspoliittinen vastaava Lauri Luoto, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL.

HALLITUKSEN ESITYS

Korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain mukaan yliopistojen tehokkaan ja tuloksellisen toiminnan varmistamiseksi korotetaan valtion talousarviossa vuosina 1997—2000 yliopistojen toimintamenomomentille osoitettua määrärahaa vuosittain vähintään määrällä, joka vastaa valtion keskustason palkkauksia koskevista sopimusratkaisuista aiheutuvaa palkkausmenojen kasvua. Lakia ehdotetaan muutettavaksi vo-

den 2002 alusta siten, että vastaavaa vuosittaista korotusta jatketaan. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että määrärahaa korotetaan vuonna 2002 vähintään 40 miljoonalla eurolla, vuonna 2003 vähintään 30 miljoonalla eurolla ja vuonna 2004 vähintään 20 miljoonalla eurolla.

Esitys liittyy vuoden 2002 valtion talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen

yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2002 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Pitkjänteisen tietoon ja osaamiseen perustuvan kansallisen politiikan keskeisinä osina ovat koulutuksen laadun kohottaminen ja koulutettavien määrän lisääminen sekä tieteellisen tutkimuksen ja kehitystoiminnan vahvistaminen. Valtiovallan tehtävänä on turvata koulutetun työvoiman ja tarvittavan osaamisen saatavuus sekä henkisen pääoman kumuloituminen. Tämän vuoksi yliopisto- ja tutkijakoulutusta on voitava tarjota riittävän suurelle joukolla ikäluokasta. Opetuksen järjestäminen edellyttää yhteiskunnalta saatavaa rahoitusta. Yliopistot antavat korkeinta opetusta ja niissä luodaan uutta tietoa sekä innovaatioita, jotka monipuolisesti hyödyttävät suomalaista yhteiskuntaa. Jotta yliopistot voivat täyttää niille asetetut vaatimukset, ne tarvitsevat opetukseen ja perustutkimukseen riittävät toimintamäärärahat.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että yliopistojen toiminnan laajentuminen huomioon ottaen niille osoitetut määrärahat ovat laskeneet vuosina 1991—1999 uusia opiskelijoita kohden 13 prosenttia sekä maisterin ja tohtorin tutkintojen yhteismäärää kohden 30 prosenttia. Kustannustason nousua on 1990-luvulla kompensoitu palkkausmenojen osalta, mutta esimerkiksi tilakustannusten voimakasta kasvua ja muuta kustannustason nousua ei ole täysimääräisesti otettu huomioon. Hallitusohjelmaa toteutettavia valtakunnallisia ohjelmia ja muita valtakunnallisia toimintoja on rahoitettu pääasiassa yliopistojen voimavaroja uudelleen kohdentamalla. Toteutuneet määrärahojen lisäykset ovat pitkälti olleet hankesidonnaisia ja rasittavat osaltaan yliopistojen perusvoimavaroja. Tämän kehityksen seurauksena yliopistojen varsinaiseen toimintaan tarkoitettujen ennalta kohdentamattomien toimintamenojen määrärahat ovat koko ajan supistuneet ja siten on aiheutunut ongelmia yliopistojen perustoiminnoille.

Eduskunta on useasti viime vuosina vaatinut hallitukselta toimenpiteitä yliopistojen perusvoimavarojen vajeen korjaamiseksi. Viime syksynä eduskunnassa oli vireillä hallituksen esitys laiksi korkeakoululaitoksen kehittämiseksi annetun lain 3 §:n muuttamisesta (HE 113/2000 vp). Ehdottaessaan hallituksen esitystä hyväksyttäväksi sivistysvaliokunta muutti ratkaisevalla tavalla yliopistoille suunnattavia lisävoimavaroja koskevaa säännöstä. Sivistysvaliokunnan kannanoton mukaan yliopistojen toimintamäärärahat olisivat kohonneet vuonna 2002 vuoteen 2000 verrattuna lähes miljardi markkaa. Eduskunnan täysistunnon ensimmäisen käsittelyn jälkeen hallitus veti esityksen pois. Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys turvaa yliopistoille selkeästi paremman määrärahakehityksen kuin hallituksen viime syksynä esittämä rahoitusmalli. Yliopistojen toimintamäärärahat lisääntyvät vuosina 2002—2005 yleistä palkkakehitystä vastaavalla määrällä sekä tämän lisäksi vuonna 2002 vähintään 40 milj. euroa, vuonna 2003 vähintään 30 milj. euroa ja vuonna 2004 vähintään 20 milj. euroa. Valiokunta pitää tätä myönteisenä, vaikkakaan se ei vielä kokonaan kompensoi jälkeenjääneisyyttä yliopistojen toimintamäärärahoissa.

Rahoituksen jälkeenjääneisyys on vaikeuttanut myös yliopistojen sivistystehtävän hoitamista. Kansainvälisessä kehityksessä on tärkeää kansallisen identiteetin ylläpito ja kehittäminen sekä sivistysperinnön vaaliminen ja kartuttaminen. Tämä edellyttää panostusta myös sellaiseen toimintaan, joka ei välttämättä näy suurina kasvulukuina tuotannollisessa toiminnassa, mutta luo pohjaa henkiselle ja kulttuuriselle kasvuille. Tulevaisuudessa tulee myös edelleen huolehtia koulutukseen ja tutkimukseen liittyvien eettisten arvojen säilymisestä. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että yliopistojen rahoitusrakenne pyritään edelleen kehittämään niin, että

yliopistojen tehtäväkenttä koko laajuudessaan voitaisiin huomioida nykyistä paremmin rahoitusta määriteltäessä. Tässä hallituksen esityksessä ehdotettu 3 §:n sanamuoto antaa siihen mahdollisuuden.

Yliopistojen tilakustannukset. Valtion kiinteistöhallintoa uudistettiin 1990-luvun lopulla. Järjestelyissä muun muassa yliopistokiinteistöt siirrettiin opetusministeriöltä Valtion kiinteistölaitoksen (nykyisin Senaatti-kiinteistöt) hallintaan. Samalla otettiin käyttöön sisäinen vuokrajärjestelmä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vuokrajärjestelmän tavoitteena oli lisätä virastojen kustannustietoisuutta, kohdistaa toimintojen kustannukset oikein sekä ohjata tilankäyttöä tehokkaammaksi. Vuokrajärjestelmän käyttöönoton oli tarkoitus olla virastojen nettomenojen kannalta neutraali eli budjettikehystä piti lisätä vuokramenojen määrällä. Kuten edellä on todettu hallituksen esityksen perustelujen mukaan, tilakustannusten voimakasta kasvua ei ole täysimääräisesti kompensoitu.

Valiokunta kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että Senaatti-kiinteistöt tekee hankesuunnitelmansa ja investointipäätöksensä tuottoperusteisesti ja käyttää uusinvestoinneissa 7 prosentin tuottoon perustuvaa pääomavuokran määrittäytapaa. Valiokunta hyväksyy tämän yleisenä periaatteena, mutta katsoo, että yliopistokiinteistöjä tulee käsitellä niiden erityisen luonteen

edellyttämällä tavalla. Myös Senaatti-kiinteistöille asetetut tuottotavoitteita koskevat säännökset sallivat sen, että opetuskäyttöön tarkoitusta tiloista voidaan periä alempaa vuokraa. Valiokunta yhtyy opetusministeriön näkemykseen siinä, että yliopistojen vuokrat määräytyisivät kustannusperusteisesti. Valiokunta katsoo, että kiinteistötoimi ei sisäisenä toimintana ole itsetarkoituksellista vaan varsinaisen toiminnan — tässä tapauksessa koulutuksen ja tutkimuksen — julkisten palvelujen tuottamisen toimintaedellytys.

Edellä mainitut tilakustannusongelmat eivät ole kokonaan ratkaistavissa tässä yhteydessä, joten vuokrakustannukset rasittavat yliopistojen perusrahoitusta edelleen. Sen vuoksi valiokunta esittää, että

sivistysvaliokunta harkitsee korkeakoulujen kehittämislain 3 §:n muuttamista siten, että myös vuokrasta aiheutuvat kustannustason muutokset otetaan huomioon 2 momentin mukaan vuosittaista määrärahatarkistusta tehtäessä.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta esittää sivistysvaliokunnalle,

että sivistysvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

VaVL 16/2001 vp — HE 30/2001 vp

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Maria Kaisa Aula /kesk	Sakari Smeds /kd
vpj.	Kari Rajamäki /sd	Irja Tulonen /kok
jäs.	Olavi Ala-Nissilä /kesk	Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
	Pirjo-Riitta Antvuori /kok	Kari Uotila /vas
	Matti Huutola /vas (osittain)	vjäs. Liisa Hyssälä /kesk (osittain)
	Seppo Kääriäinen /kesk	Ulla Juurola /sd
	Markku Laukkanen /kesk (osittain)	Kari Kantalainen /kok
	Tuija Nurmi /kok	Riitta Korhonen /kok (osittain)
	Ola Rosendahl /r	Pirkko Peltomo /sd (osittain)
	Matti Saarinen /sd	Iivo Polvi /vas.
	Anni Sinnemäki /vihr	

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

ERIÄVÄ MIELIPIDE***Yleisperustelut***

Yliopistojen rahoitusjärjestelmän kautta luodaan perusvalmiudet maamme taloudelliseen ja sivistykselliseen menestymiseen. Yliopistojen perusopetuksen, tutkijakoulutuksen ja korkeatasoisen tieteellisen tutkimuksen laatu on varmistettava huolehtimalla riittävästä opiskelija-kohtaisesta rahoituksesta ja vapaasta perusrahoituksesta.

Korkeakoululaitoksen kehittämislakiesitys on oikeansuuntainen, mutta yliopistojen rahoitusvajeeseen nähden riittämätön. Hallituksen ehdottama noin 500 miljoonan markan lisäys kolmen vuoden ajalle jaksotettuna jää opetusministeriön alunperin ehdottamasta 190 miljoonaa. Summa on vain puolet siitä, mikä oli viime syksynä eduskunnan sivistysvaliokunnan käsitys rahoitusvajesta.

Ehdotettuun 500 miljoonaan markkaan lisäksi sisältyy 150 miljoonaa jo aiemmin tulevaisuuspaketin nimissä yliopistoille osoitettua rahoitusta. Hallitus siis lupaa samat määrärahat jo toiseen kertaan.

Hallituksen ehdottama määrärahataso ei vastaa tutkintomäärien kasvun tarpeita. Esitetyllä rahoitustasolla opiskelijaa kohti tuleva rahoitus tulisi yliopistoissa ensi vuonnakin alenemaan tämänvuotisesta. Siitä voi päätellä, että olennaista

kohennusta opiskelun ja vapaan perustutkimuksen edellytyksiin esitys ei vielä tuo.

Johdonmukaisen ja tulevaisuushakuisen yliopisto- ja tiedepolitiikan turvaamiseksi parasta olisi, että lakiesitystä korjattaisiin niin, että tulevien kolmen vuoden aikana tasokorotuksilla päästäisiin eduskunnan alunperin ehdottamaan noin miljardin tasokorotukseen. Silloin opiskelijaa kohti tuleva rahoitus lähenisi kansainvälisesti vertailukelpoista tasoa.

Esitämme sivistysvaliokunnan harkittavaksi, että korkeakouluille lakiesityksessä turvattava määrärahatason kasvu olisi palkankorotusmenojen lisäksi vuosina 2002—2004 vähintään 50 milj. euroa eli noin 300 miljoonaa markkaa vuodessa. Tämä vastaisi eduskunnan sivistysvaliokunnan aiemmin linjaamaa määrärahatavoitetta. Vähintään sivistysvaliokunnan tulisi lisätä lakiesitykseen tulevaisuuspaketin osuus eli 150 miljoonaa markkaa. Vuokratustannusten nousun huomioimisen osalta yhdyimme valiokunnan kantaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että edellä esitetyt näkökulmat otetaan huomioon sivistysvaliokunnan mietintöä laadittaessa.

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 2001

Olavi Ala-Nissilä /kesk
Maria Kaisa Aula /kesk
Liisa Hyssälä /kesk

Seppo Kääriäinen /kesk
Markku Laukkanen /kesk